

ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತ್ರಿಗುಣಗಳು

ಶ್ಲೋಕ - 1

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಪರಂ ಭೂಯಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಚ್ಛಾನಾನಾಂ ಚ್ಛಾನಮುತ್ತಮಮ್ |
ಯದ್ಚ್ಛಾತ್ವಾ ಮುನಯಃ ಸರ್ವೇ ಪರಾಂ ಸಿದ್ಧಿಮಿತೋ ಗತಾಃ ||೧||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಪರಮ್—ದಿವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು; ಭೂಯಃ—ಮತ್ತೆ; ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ—ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಚ್ಛಾನಾನಾಮ್—ಎಲ್ಲ ಚ್ಛಾನಗಳ; ಚ್ಛಾನಮ್—ಚ್ಛಾನವನ್ನು; ಉತ್ತಮಮ್—ಪರಮವಾದ; ಯತ್—ಯಾವುದನ್ನು; ಚ್ಛಾತ್ವಾ—ತಿಳಿದು; ಮುನಯಃ—ಮುನಿಗಳು; ಸರ್ವೇ—ಎಲ್ಲ; ಪರಾಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ಸಿದ್ಧಿಮ್—ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು; ಇತಃ—ಈ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ; ಗತಾಃ—ಪಡೆದರು.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ಎಲ್ಲ ಚ್ಛಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಈ ಚ್ಛಾನವನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆ ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಈ ಚ್ಛಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುನಿಗಳು ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈಗ ಪ್ರಭುವೇ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಅರಿವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮತೆಯಿಂದ ಚ್ಛಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ ಎಂದು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಜೀವಿಯು ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳು ಯಾವುವು, ಅವು ಹೇಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಅವು ಹೇಗೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪುರುಷನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವ ಚ್ಛಾನವು ಈವರೆಗೆ ಇತರ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಚ್ಛಾನಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು ಎಂದು ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚ್ಛಾನದ ಅರಿವಿನಿಂದ ಅನೇಕ

ಮಂದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುವು ಈಗ ಅದೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜ್ಞಾನವು ಇದುವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು; ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 2

ಇದಂ ಜ್ಞಾನಮುಪಾಶ್ರಿತೃ ಮಮ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಮಾಗತಾಃ |
ಸರ್ಗೇಽಪಿ ನೋಪಜಾಯಂತೇ ಪ್ರಲಯೇ ನ ವ್ಯಥನ್ತಿ ಚ ||೨||

ಇದಮ್—ಈ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವನ್ನು; ಉಪಾಶ್ರಿತೃ—ಆಶ್ರಯಿಸಿ; ಮಮ—ನನ್ನ; ಸಾಧರ್ಮ್ಯಮ್—ಸಮಾನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು; ಆಗತಾಃ—ಹೊಂದಿದವರು; ಸರ್ಗೇ ಅಪಿ—ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ; ನ ಉಪಜಾಯಂತೇ—ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ; ಪ್ರಲಯೇ—ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ; ನ ವ್ಯಥನ್ತಿ—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಚ—ಕೂಡ.

ಅನುವಾದ

ಈ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡವನು ನನ್ನ ರೀತಿಯ ದಿವ್ಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಹೀಗೆ ನೆಲೆಗೊಂಡವನು ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಿಪೂರ್ಣ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೊಂದಿಗೆ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು; ಹುಟ್ಟು, ಸಾವುಗಳ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನು. ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ತಲಪಿದ ಮುಕ್ತಾತ್ಮರು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ವಕ ದಿವ್ಯಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದು ಸದಾ ಅವನ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನಂತರವೂ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಪಡೆಯುವ ಜ್ಞಾನವು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕಲ್ಮಷ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಕಲ್ಮಷದ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಒಂದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದವರು ಐಹಿಕ ರೂಪದ ಐಹಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದನಂತರ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ವೈವಿಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದೆ ರೂಪರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವಂತೆಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ವೈವಿಧ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಐಹಿಕ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಜೀವನ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಆ ವಾತಾವರಣವು ಕಲ್ಮಷರಹಿತ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಸಮಾನನು. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲೀ ವಿನಾಶದಿಂದಾಗಲೀ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 3

ಮಮ ಯೋನಿರ್ಮಹದ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಿನ್ ಗರ್ಭಂ ದಧಾಮ್ಯಹಮ್ |
ಸಮ್ಪವಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತತೋ ಭವತಿ ಭಾರತ||೩||

ಮಮ—ನನ್ನ; ಯೋನಿಃ—ಜನನ ಮೂಲವು; ಮಹತ್—ಮಹತ್ ತತ್ವವಾದ; ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಮೋನ್ನತನು; ತಸ್ಮಿನ್—ಅದರಲ್ಲಿ; ಗರ್ಭಮ್—ಗರ್ಭವನ್ನು; ದಧಾಮಿ—ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಸಮ್ಪವಃ—ಸಂಭವವು; ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮ್—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ; ತತಃ—ಅನಂತರ; ಭವತಿ—ಆಗುತ್ತದೆ; ಭಾರತ—ಭರತ ಪುತ್ರನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶದವನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಒಟ್ಟು ಐಹಿಕ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎಂದು ಹೆಸರು; ಅದು ಜನನದ ಮೂಲ; ನಾನು ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ್‌ಗೆ ಗರ್ಭಾಧಾನಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇದು ಜಗತ್ತಿನ ಒಂದು ವಿವರಣೆ; ಆಗುವುದೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಯೋಜನೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಈ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ ಸಾಧ್ಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಟ್ಟು ಕಾರಣ ಮಹತ್ ತತ್ವ. ಐಹಿಕ ಕಾರಣದ ಒಟ್ಟು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟು ವಸ್ತುವು ಪರಮ ಪುರುಷನಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿಶ್ವಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಒಟ್ಟು ಐಹಿಕ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಮಹತ್ ತತ್ವವನ್ನು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. (ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ತು 1.1.9) —
ತಸ್ಮಾದ್ ಏತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಮ ರೂಪಮ್ ಅನ್ಯಂ ಚ ಜಾಯತೇ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಜೀವಿಗಳ ಬೀಜಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗರ್ಭಾಧಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯು ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಪು ಘಟಕಾಂಶಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿ; ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಮಹತ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ. ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಇದರಾಚೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕೃತಿಯಿದೆ. ಅದು ಜೀವಿ. ದೇವೋತ್ತಮ

ಪರಮ ಪುರುಷನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆರೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅನಂತರ ಈ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಚೇಳು ಅಕ್ಕಿಯ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತದೆ. ಚೇಳು ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅಕ್ಕಿಯು ಚೇಳಿನ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟದ್ದು ತಾಯಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಬೀಜವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ; ಅವು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಿಯೂ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ; ಇದನ್ನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ; ಇದರಿಂದ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸುಖವನ್ನೋ ದುಃಖವನ್ನೋ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವೇ ಕಾರಣನು.

ಶ್ಲೋಕ - 4

ಸರ್ವ ಯೋನಿಷು ಕೌನ್ತೇಯ ಮೂರ್ತಯಃ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ಯಾಃ |

ತಾಸಾಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಹದ್ಯೋನಿರಹಂ ಬೀಜಪ್ರದಃ ಪಿತಾ ||೪||

ಸರ್ವ ಯೋನಿಷು—ಎಲ್ಲ ಜೀವ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ; ಕೌನ್ತೇಯ—ಕುಂತೀ ಪುತ್ರನೇ; ಮೂರ್ತಯಃ—ಆಕಾರಗಳು; ಸಮ್ಭವನ್ತಿ—ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೋ; ಯಾಃ—ಯಾವ; ತಾಸಾಂ—ಅವೆಲ್ಲದರ; ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಮೋನ್ನತನು; ಮಹತ್ ಯೋನಿಃ—ಭೌತಿಕ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಜನನ ಮೂಲವು; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಬೀಜಪ್ರದಃ—ಬೀಜ ನೀಡುವ; ಪಿತಾ—ತಂದೆಯು.

ಅನುವಾದ

ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳು ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು, ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ; ನಾನೇ ಬೀಜವನ್ನು ನೀಡುವ ತಂದೆ; ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೂಲಪಿತ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಜೀವಿಗಳು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಗಳು. ಇಂತಹ ಜೀವಿಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ನೆಲೆಸಿರುವ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಜೀವಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ನೀರು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಜೀವಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತಾಯಿಯಾದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥ ಇದು — ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಬೀಜಗಳಿಂದ

ಗರ್ಭ ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜೀವಿಗಳು ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 5

ಸತ್ತಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಗುಣಾಃ ಪ್ರಕೃತಿಸಮ್ಭವಾಃ |

ನಿಬದ್ಧನ್ತಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ದೇಹೇ ದೇಹಿನಮವ್ಯಯಮ್ ||೫||

ಸತ್ತಮ್—ಸತ್ತಗುಣವು; ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವು; ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವು; ಇತಿ—ಎಂಬ; ಗುಣಾಃ—ಗುಣಗಳು; ಪ್ರಕೃತಿ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು; ಸಮ್ಭವಾಃ—ಉತ್ಪನ್ನಗಳು; ನಿಬದ್ಧನ್ತಿ—ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ; ಮಹಾಬಾಹೋ—ಮಹಾಬಾಹುವೇ; ದೇಹೇ—ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ದೇಹಿನಮ್—ಜೀವಿಯನ್ನು; ಅವ್ಯಯಮ್—ನಿತ್ಯನಾದವನನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿವೆ — ಸತ್ತ, ರಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸು. ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ನಿತ್ಯನಾದ ಜೀವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದಾಗ ಅವನು ಈ ಗುಣಗಳ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜೀವಿಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕನಾದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೂ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆತನು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಬದ್ಧನಾದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಗಳ ದೇಹಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ; ಇದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣ.

ಶ್ಲೋಕ - 6

ತತ್ರ ಸತ್ತಂ ನಿರ್ಮಲತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕಾಶಕಮನಾಮಯಮ್ |

ಸುಖಸನ್ನೇನ ಬಧ್ನಾತಿ ಜ್ಞಾನಸನ್ನೇನ ಚಾನಘಃ ||೬||

ತತ್ರ—ಅಲ್ಲಿ; ಸತ್ತಮ್—ಸತ್ತಗುಣವು; ನಿರ್ಮಲತ್ವಾತ್—ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತಿಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು; ಪ್ರಕಾಶಕಮ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವು; ಅನಾಮಯಮ್—ಯಾವ ಪಾಪ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ಇಲ್ಲದ್ದು; ಸುಖ—ಸುಖದ; ಸನ್ನೇನ—ಸಂಗದಿಂದ; ಬಧ್ನಾತಿ—ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನ—ಜ್ಞಾನದ; ಸನ್ನೇನ—ಸಂಗದಿಂದ; ಚ—ಕೂಡ; ಅನಘಃ—ಪಾಪರಹಿತನೇ.

ಅನುವಾದ

ಪಾಪರಹಿತನೇ, ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣವು ಇತರ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ ನಿರ್ಮಲವಾದುದು; ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದು

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದದ್ದು. ಅದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಕರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ಸುಖ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಗಳ ಪ್ರಚ್ಛೆಯು ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬದ್ಧರಾದ ಜೀವಿಗಳು ಹಲವು ಬಗೆಗಳವರು. ಒಬ್ಬನು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬಹು ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಿಸ್ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ಬದ್ಧಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣ. ಅವು ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಸತ್ಯಗುಣವನ್ನು ಮೊದಲು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆ. ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಹೀಗಿಲ್ಲದೆ ಬದ್ಧರಾಗಿರುವವರಿಗಿಂತ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ಯಗುಣವಿರುವವನ ಮೇಲೆ ಐಹಿಕ ದುಃಖಗಳು ಅಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ಭಾವನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಅವನು ಸತ್ಯಗುಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯಗುಣದಿಂದ, ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಮುಕ್ತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಈ ಸುಖದ ಭಾವನೆಗೆ ಕಾರಣ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸತ್ಯಗುಣ ಎಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖದ ಭಾವನೆ ಎಂದರ್ಥ ಎಂದು ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಷ್ಟವಿದೆ. ಜೀವಿಯು ಸತ್ಯಗುಣದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಾನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಇತರರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎನ್ನಿಸುವಂತೆ ಬದ್ಧಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ; ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಐಹಿಕ ಸುಖದ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬದ್ಧ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿನ ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವರು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸತ್ಯಗುಣದಿಂದ ಬಂಧಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸತ್ಯಗುಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರತ್ತ ಅವರು ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಬಗೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದರ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಸಂಭವವೂ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒಬ್ಬ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾಗಬಹುದು, ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಕವಿಯಾಗಬಹುದು; ಅದೇ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಅದೇ ತೊಂದರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಬದುಕು ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮನುಷ್ಯನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 7

ರಜೋ ರಾಗಾತ್ಮಕಂ ವಿದ್ಧಿ ತೃಷ್ಣಾ ಸನ್ನ ಸಮುದ್ಭವಮ್ |
ತನ್ನಿ ಬಧ್ನಾತಿ ಕೌನ್ತೇಯ ಕರ್ಮಸನ್ನೇನ ದೇಹಿನಮ್ ||೭||

ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವು; ರಾಗ ಆತ್ಮಕಮ್—ಬಯಕೆ ಅಥವಾ ಕಾಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಎಂದು; ವಿದ್ಧಿ—ತಿಳಿದುಕೊ; ತೃಷ್ಣಾ—ಕಾತರತೆಯ; ಸಂಗ—ಸಂಗದಿಂದ; ಸಮುದ್ಭವಮ್—ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು; ತತ್—ಅದು; ನಿಬಧ್ನಾತಿ—ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ; ಕೌನ್ತೇಯ—ಕುಂತೀ ಪುತ್ರನೇ; ಕರ್ಮಸನ್ನೇನ—ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮ ಸಂಗದಿಂದ; ದೇಹಿನಮ್—ದೇಹಿಯನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ರಜೋಗುಣವು ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಆಸೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಯಕೆಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಜೀವಿಯು ಐಹಿಕ ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಪರಸ್ಪರ ಆಕರ್ಷಣೆಯು ರಜೋಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ. ಹೆಂಗಸು ಗಂಡಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ಗಂಡಸು ಹೆಂಗಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರಜೋಗುಣವೆಂದು ಹೆಸರು. ರಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಭೋಗದ ಹಂಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ರಜೋಗುಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸುಖವಾದ ಸಂಸಾರವು ಬೇಕು. ಇವು ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಹಂಬಲಗಳು ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿನವೂ ಅವನು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಫಲದ ಸಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಅಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಂದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಪ್ರೀತಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿದೆ. ರಜೋಗುಣದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಮುಂದುವರಿದಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಸತ್ಯಗುಣದಲ್ಲಿನದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸತ್ಯಗುಣದವರಿಗೇ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವವರ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದೇನು?

ಶ್ಲೋಕ - 8

ತಮಸ್ತ್ವಚ್ಛಾನಜಂ ವಿದ್ಧಿ ಮೋಹನಂ ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್ |
ಪ್ರಮಾದಾಲಸ್ಯನಿದ್ರಾಭಿಸ್ತನ್ನಿಬಧ್ನಾತಿ ಭಾರತ ||೮||

ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವು; ತು—ಆದರೆ; ಅಚ್ಛಾನಜಮ್—ಅಚ್ಛಾನದ ಉತ್ಪನ್ನವು ಎಂದು; ವಿದ್ಧಿ—
ತಿಳಿ; ಮೋಹನಮ್—ಮೋಹವು; ಸರ್ವದೇಹಿನಾಮ್—ಎಲ್ಲ ದೇಹಿಗಳ; ಪ್ರಮಾದ—ಮತಿಭ್ರಮಣೆ;
ಆಲಸ್ಯ—ಆಲಸ್ಯ; ನಿದ್ರಾಭಿಃ—ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆಗಳಿಂದ; ತತ್—ಅದು; ನಿಬಧ್ನಾತಿ—ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ;
ಭಾರತ—ಭರತ ಪುತ್ರನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶಜನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಅಚ್ಛಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತಮೋಗುಣವು ದೇಹಧಾರಿಗಳಾದ ಎಲ್ಲ
ಜೀವಿಗಳ ಭ್ರಮೆ. ಈ ಗುಣದ ಪರಿಣಾಮಗಳೆಂದರೆ ಹುಚ್ಚು, ಪ್ರಮಾದ ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆ. ಇವು
ಬದ್ಧ ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತು ಎನ್ನುವ ಪದದ ನಿಖರವಾದ ಅನ್ವಯವು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ.
ತಮೋಗುಣವು ಬದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಒಂದು ಬಹು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ತಮೋಗುಣವು
ಸತ್ತಗುಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಸತ್ತಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ವಿಷಯವನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮೋಗುಣವು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು.
ತಮೋಗುಣದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಹುಚ್ಚನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹುಚ್ಚನು ಯಾವುದು,
ಏನು, ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರ. ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಬದಲು ಅವನು ಕೀಳುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.
ತಮೋಗುಣದ ವಿವರಣೆಯು ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ — **ವಸ್ತು ಯಾಥಾತ್ಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಾವರಕಂ
ವಿಪರ್ಯಯ ಜ್ಞಾನ ಜನಕಂ ತಮಃ**. ಅಚ್ಛಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಸ್ತು ಇರುವಂತೆಯೇ
ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಅಜ್ಜನು ಸತ್ತಿದ್ದಾನೆ,
ಆದುದರಿಂದ ತಾನೂ ಸಾಯುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಾವು ಉಂಟು,
ಅವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳೂ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾವು ಖಂಡಿತ. ಆದರೂ ಮನುಷ್ಯರು
ಹುಚ್ಚಾಗಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ; ನಿತ್ಯವಾದ ಚೇತನಕ್ಕೆ
ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಹುಚ್ಚು. ತಮ್ಮ ಹುಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ
ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಇಷ್ಟವನ್ನೇ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಜನರು ಬಹಳ ಸೋಮಾರಿಗಳು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ
ತಿಳುವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಇತರರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿ
ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ರಜೋಗುಣವು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಸಹ ಅವರು
ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವವನು ಇನ್ನೊಂದು
ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅವನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆರು ಗಂಟೆಗಳ
ನಿದ್ರೆ, ಸಾಕು. ಆದರೆ ಅಚ್ಛಾನದ ಗುಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಹತ್ತು,

ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಸದಾ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಮಾದಕ ವಸ್ತುಗಳ ಸೇವನೆಯ ಮತ್ತು ನಿದ್ರೆಯ ಚಟವಿರುತ್ತದೆ. ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವು.

ಶ್ಲೋಕ - 9

ಸತ್ತಂ ಸುಖೇ ಸಂಜಯತಿ ರಜಃ ಕರ್ಮಣಿ ಭಾರತ |

ಜ್ಞಾನಮಾವೃತ್ಯ ತು ತಮಃ ಪ್ರಮಾದೇ ಸ್ಞಾಯತ್ಯುತ ||೯||

ಸತ್ತಂ—ಸತ್ತಗುಣವು; ಸುಖೇ—ಸುಖದಲ್ಲಿ; ಸಂಜಯತಿ—ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವು; ಕರ್ಮಣಿ—ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ; ಭಾರತ—ಭರತಪುತ್ರನೇ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವನ್ನು; ಆವೃತ್ಯ—ಆವರಿಸಿ; ತು—ಆದರೆ; ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವು; ಪ್ರಮಾದೇ—ಮತಿಭ್ರಮಣೆಯಲ್ಲಿ; ಸ್ಞಾಯತಿ—ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ಉತ—ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶಜನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಸತ್ತಗುಣವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸುಖವಾಗಿರಲು ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ರಜೋಗುಣವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ; ತಮಸ್ಸು ಮನುಷ್ಯನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಬದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಒಬ್ಬ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿ ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞ ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಹಾಗೆ ತೃಪ್ತನಾಗಬಹುದು; ಹೀಗೆಯೇ ಸತ್ತಗುಣವಿರುವವನು ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ರಜೋಗುಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲದಾಸೆಯಿರುವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರಬಹುದು. ಆತನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಇಂತಹ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವು ರಜೋಗುಣವಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ತಮೋಗುಣವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ತಮೋಗುಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಏನನ್ನೇ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಯಾರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 10

ರಜಸ್ತಮಶ್ಚಾಭಿಭೂಯ ಸತ್ತಂ ಭವತಿ ಭಾರತ |

ರಜಃ ಸತ್ತಂ ತಮಶ್ಚೈವ ತಮಃ ಸತ್ತಮ್ ರಜಸ್ತಥಾ ||೧೦||

ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವನ್ನು; ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಅಭಿಭೂಯ—ದಾಟಿ;

ಸತ್ತ್ವಮ್—ಸತ್ತ್ವಗುಣವು; ಭವತಿ—ಪ್ರಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಭಾರತ—ಭರತ ಪುತ್ರನೇ; ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವು; ಸತ್ತ್ವಮ್—ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು; ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಅದರಂತೆ; ತಮಃ—ತಮೋಗುಣವು; ಸತ್ತ್ವಮ್—ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು; ರಜಃ—ರಜೋಗುಣವನ್ನು; ತಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶಜನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು, ರಜೋಗುಣವನ್ನೂ, ತಮೋಗುಣವನ್ನೂ, ಸೋಲಿಸಿ ತಾನು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ರಜೋಗುಣವು, ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಬಾರಿ ತಮೋಗುಣವು, ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ರಜೋಗುಣಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಲು ಸದಾ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರಜೋಗುಣವು ಪ್ರಬಲವಾದಾಗ ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳು ಸೋಲುತ್ತವೆ. ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಪ್ರಬಲವಾದಾಗ ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ಗಿತಮೋಗುಣಗಳು ಸೋಲುತ್ತವೆ. ತಮೋಗುಣವು ಪ್ರಬಲವಾದಾಗ ರಜೋಗುಣ ಮತ್ತು ಸತ್ತ್ವಗುಣಗಳು ಸೋಲುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ಸದಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದವನು ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮೀರಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವುದೊಂದು ಗುಣದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯವಹಾರಗಳು, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವನು ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ತಮೋಗುಣವನ್ನೂ, ರಜೋಗುಣವನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನು ರಜೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನೂ, ತಮೋಗುಣವನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಮತ್ತು ರಜೋಗುಣಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಹುದು. ಇವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದರೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲ; ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನೂ ಮೀರಿ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವಸುದೇವ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಭಗವದ್ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಗುಣದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಶ್ಲೋಕ - 11

ಸರ್ವದ್ವಾರೇಷು ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಕಾಶ ಉಪಜಾಯತೇ |

ಜ್ಞಾನಂ ಯದಾ ತದಾ ವಿದ್ಯಾದ್ ವಿವೃದ್ಧಂ ಸತ್ತ್ವಮಿತ್ಯುತ ||೧೧||

ಸರ್ವದ್ವಾರೇಷು—ಎಲ್ಲ ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ; ದೇಹೇ ಅಸ್ಮಿನ್—ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ಪ್ರಕಾಶಃ—ಪ್ರಕಾಶವು; ಉಪಜಾಯತೇ—ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವನ್ನು; ಯದಾ—ಯಾವಾಗ; ತದಾ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ; ವಿದ್ಯಾತ್—ತಿಳಿ; ವಿವೃದ್ಧಮ್—ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ; ಸತ್ತ್ವಮ್—ಸತ್ತ್ವಗುಣವು; ಇತಿ ಉತ—ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ

ದೇಹದ ಎಲ್ಲ ದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ಜ್ಞಾನವು ಬೆಳಗಿದಾಗ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇಹಕ್ಕೆ ಒಂಬತ್ತು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ — ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳು, ಎರಡು ಹೊಳ್ಳೆಗಳು, ಬಾಯಿ, ಜನನಾಂಗ ಮತ್ತು ಗುದ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಾರಕ್ಕೂ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಬೆಳಕು ಬಂದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಲ್ಲ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬಲ್ಲ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರುಚಿನೋಡಬಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಅದು ಸತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿ.

ಶ್ಲೋಕ - 12

ಲೋಭಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿರಾರಮ್ಭಃ ಕರ್ಮಣಾಮಶಮಃ ಸ್ವಹಾ |
ರಜಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಭರತರ್ಷಭ ||೧೨||

ಲೋಭಃ—ದುರಾಸೆಯು; ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ—ಚಟುವಟಿಕೆಯು; ಆರಮ್ಭಃ—ಪ್ರಯತ್ನವು; ಕರ್ಮಣಾಮ್—ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ; ಅಶಮಃ—ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗದಿರುವಿಕೆ; ಸ್ವಹಾ—ಆಸೆಯು; ರಜಸಿ—ರಾಜಸಗುಣವು; ವಿತಾನಿ—ಈ ಎಲ್ಲವೂ; ಜಾಯಂತೇ—ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ; ವಿವೃದ್ಧೇ—ಅತಿಯಾಗಲು; ಭರತ ಋಷಭ—ಭರತ ವಂಶದ ಪ್ರಮುಖನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ! ರಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ, ಅತಿ ಮೋಹ, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವ ಕರ್ಮ, ಅಧಿಕ ಶ್ರಮ, ತಡೆಯಲಾಗದ ಬಯಕೆ ಮತ್ತು ಹಂಬಲ — ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ರಜೋಗುಣವಿರುವವನಿಗೆ ತಾನು ಆಗಲೇ ಪಡೆದಿರುವ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಎನ್ನುವುದೇ

ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಲು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಾಸದ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರೆ, ತಾನು ಎಂದೆಂದೂ ಅದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬಲ್ಲೆ ಎನ್ನುವಂತೆ ಅರಮನೆಯಂತಹ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬಹು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗೆ ಕೊನೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ; ಇದು ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ರಜೋಗುಣಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 13

ಅಪ್ರಕಾಶೋಽಪ್ರವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಪ್ರಮಾದೋ ಮೋಹ ಏವ ಚ |
ತಮಸ್ಯೇತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ವಿವೃದ್ಧೇ ಕುರುನನ್ನನ ||೧೩||

ಅಪ್ರಕಾಶಃ—ಅಂಧಕಾರವು; ಅಪ್ರವೃತ್ತಿಃ—ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆಯು; ಚ—ಮತ್ತು; ಪ್ರಮಾದಃ—ಮತಿ ಭ್ರಮಣೆಯು; ಮೋಹಃ—ಭ್ರಾಂತಿಯು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ತಮಸಿ—ತಮೋಗುಣವು; ಏತಾನಿ—ಇವು; ಜಾಯಂತೇ—ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ; ವಿವೃದ್ಧೇ—ವೃದ್ಧಿಯಾದಾಗ; ಕುರುನನ್ನನ—ಕುರು ಪುತ್ರನೇ.

ಅನುವಾದ

ಕುರುವಂಶಜನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ! ತಮೋಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಯಾದಾಗ ಕತ್ತಲು, ಜಡತ್ವ, ಹುಚ್ಚು ಮತ್ತು ಭ್ರಾಂತಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕಾಶವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವನು ಒಂದು ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಮನಸೋ ಇಚ್ಛೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಬಯಕೆ. ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಭ್ರಾಂತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಚಟುವಟಿಕೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವು.

ಶ್ಲೋಕ - 14

ಯದಾ ಸತ್ತೇ ಪ್ರವೃದ್ಧೇ ತು ಪ್ರಲಯಂ ಯಾತಿ ದೇಹಭೃತ್ |
ತದೋತ್ತಮವಿದಾಂ ಲೋಕಾನಮಲಾನ್ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||೧೪||

ಯದಾ—ಯಾವಾಗ; ಸತ್ತೇ—ಸತ್ತಗುಣವು; ಪ್ರವೃದ್ಧೇ—ಹೆಚ್ಚಾದಲ್ಲಿ; ತು—ಆದರೆ; ಪ್ರಲಯಮ್—ಪ್ರಳಯವನ್ನು; ಯಾತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ; ದೇಹಭೃತ್—ದೇಹಧಾರಿಯು; ತದಾ—ಆಗ; ಉತ್ತಮ

ವಿದಾಮ್—ಮಹರ್ಷಿಗಳ; ಲೋಕಾನ್—ಲೋಕಗಳನ್ನು; ಅಮಲಾನ್—ಶುದ್ಧವಾದ; ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತರೆ ಅವನು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಉನ್ನತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತಲಪುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿರುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಅಥವಾ ಜನಲೋಕಗಳಂತಹ ಉನ್ನತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಮಲಾನ್ ಎನ್ನುವ ಪದವು ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು; "ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದದ್ದು", ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಶ್ಮಲಗಳಿವೆ, ಆದರೆ ಸತ್ವಗುಣವು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧ ರೂಪ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳ ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದವರು ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ಮಹಾಭಕ್ತರು ಇರುವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಏರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 15

ರಜಸಿ ಪ್ರಲಯಂ ಗತ್ವಾ ಕರ್ಮಸನ್ನಿಷು ಜಾಯತೇ |

ತಥಾ ಪ್ರಲೀನಸ್ತಮಸಿ ಮೂಢಯೋನಿಷು ಜಾಯತೇ ||೧೫||

ರಜಸಿ—ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ; ಪ್ರಲಯಮ್—ಪ್ರಳಯವನ್ನು; ಗತ್ವಾ—ಹೊಂದಿ; ಕರ್ಮಸನ್ನಿಷು—ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ; ಜಾಯತೇ—ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತಾನೆ; ತಥಾ—ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ; ಪ್ರಲೀನಃ—ಪ್ರಲಯ ಹೊಂದುವವನು; ತಮಸಿ—ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ; ಮೂಢಯೋನಿಷು—ಪಶು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ; ಜಾಯತೇ—ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮರಣಹೊಂದುವ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರ ಮಧ್ಯೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ; ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತರೆ ಪ್ರಾಣಿ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆತ್ಮವು ಮನುಷ್ಯಜೀವನದ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಲಪಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಅಧಃಪತನ ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಕೆಲವರ ಭಾವನೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯನು ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವನು ಸತ್ತನಂತರ ಪ್ರಾಣಿರೂಪಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವನು ವಿಕಾಸಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವವರು ಸತ್ಯಗುಣವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಬೇಕು; ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕು. ಇದು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನದ ಗುರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ಖಚಿತವಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 16

ಕರ್ಮಣಃ ಸುಕೃತಸ್ಯಾಹುಃ ಸಾತ್ವಿಕಂ ನಿರ್ಮಲಂ ಫಲಮ್ |

ರಜಸಸ್ತು ಫಲಂ ದುಃಖಮಜ್ಞಾನಂ ತಮಸಃ ಫಲಮ್ ||೧೬||

ಕರ್ಮಣಃ—ಕರ್ಮದ; ಸುಕೃತಸ್ಯ—ಪುಣ್ಯಕರ; ಆಹುಃ—ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಸಾತ್ವಿಕಮ್—ಸತ್ಯಗುಣವು; ನಿರ್ಮಲಮ್—ಶುದ್ಧವಾದ; ಫಲಮ್—ಫಲವು; ರಜಸಃ—ರಜೋಗುಣದ; ತು—ಆದರೆ; ಫಲಮ್—ಫಲವು; ದುಃಖಮ್—ಕ್ಷೇಶವು; ಅಜ್ಞಾನಮ್—ಅಜ್ಞಾನವು; ತಮಸಃ—ತಮೋಗುಣದ; ಫಲಮ್—ಫಲವು.

ಅನುವಾದ

ಸುಕೃತದ ಫಲ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು; ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದಿಂದ ದುಃಖವು ಬರುತ್ತದೆ; ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಾತ್ವಿಕ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದ ಮುನಿಗಳು ಸುಖವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ರಜೋಗುಣದ ಕೆಲಸಗಳು ದುಃಖವನ್ನೇ ತರುತ್ತವೆ. ಐಹಿಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವು ವಿಫಲವಾಗುವುದು ಖಂಡಿತ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಮನುಷ್ಯನು ತನಗೆ ಗಗನಚುಂಬಿಕ್ಕಟ್ಟಡ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಮೊದಲು ಎಷ್ಟೋ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಶಿ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬಂಡವಾಳಗಾರನು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಗುಲಾಮರಂತೆ ಶ್ರಮಿಸುವವರು ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮವನ್ನು ಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದುಃಖಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ರಜೋಗುಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸದಿಂದ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮಾನಸಿಕ ಸುಖ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಖವು — "ನನಗೆ ಈ ಮನೆ ಇದೆ ಅಥವಾ ಈ ಹಣ ಇದೆ" ಎನ್ನುವ ಸುಖವು — ಒಂದಿಷ್ಟು ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದು ವಾಸ್ತವ ಸುಖವಲ್ಲ.

ತಮೋಗುಣದ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ದುಃಖ. ಅನಂತರ ಅವನು ಪ್ರಾಣಿ ಜೀವನದತ್ತ ಹೋಗುವನು.

ಪ್ರಾಣಿ ಜೀವನವು ಎಂದೂ ದುಃಖಕರವಾದದ್ದೇ; ಆದರೆ ಮಾಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಇದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬಡ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ತಮೋಗುಣದ ಪರಿಣಾಮವೇ. ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ದೇಹವು ಪ್ರಾಣಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯದು. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮ. ಮನುಷ್ಯರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಅವನನ್ನು ನೇಣುಹಾಕಬೇಕು. ಇದು ರಾಜ್ಯದ ನಿಯಮ. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಜ್ಯವೊಂದಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯದು. ಜೀವಂತವಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಮಗು. ಒಂದು ಇರುವೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದನ್ನೂ ಅವನು ಸಹಿಸಲಾರ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯ ರುಚಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳು ಅಜ್ಞಾನ. ಭಗವಂತನು ಎಷ್ಟೋ ಸೊಗಸಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಚಪಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ತನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತುಂಬ ಕತ್ತಲನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ವಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವಧೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಸುವು ಹಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಋಗ್ ವೇದ, 9.4.64) **ಗೋಭಿಃ ಪ್ರೀತ-ಮತ್ಸರಮ್** ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು, ಹಾಲಿನಿಂದ ಸಂತೃಪ್ತನಾಗಿ ಹಸುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು ಅತ್ಯಂತ ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ —

**ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಾಯ ಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಿತಾಯ ಚ |
ಜಗದ್ಧಿತಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಗೋವಿನ್ದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||**

"ನನ್ನ ಪ್ರಭುವೇ, ನೀನು ಗೋವುಗಳಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಬಯಸುವವನು." (ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ 1.19.65) ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರತೀಕ. ಗೋವುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾದ ಆಹಾರದ ಪ್ರತೀಕ. ಈ ಎರಡು ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು — ಅದು ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿ. ಆಧುನಿಕ ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿದೆ, ಗೋವಧೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ತಪ್ಪು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಾಶಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವ ಸಮಾಜವು ತನ್ನ ಪೌರರನ್ನು ಅವರ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮಾನವೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಮಾನವೀಯ ನಾಗರಿಕತೆಯಂತೂ ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬ ಕೆಳನೆಲೆಗಳಿದ್ದು ದಾರಿ ತಪ್ಪುತ್ತಿದೆ; ಇದೊಂದು ಬಹು ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾದ ಯುಗ; ಮಾನವ ಕುಲವನ್ನು ದೊಡ್ಡವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಉಳಿಸಲು ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲಭ್ಯಮಾಡಿಕೊಡಲು ಎಲ್ಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ

ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 17

ಸತ್ತ್ವಾತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ರಜಸೋ ಲೋಭ ಏವ ಚ |

ಪ್ರಮಾದಮೋಹೌ ತಮಸೋ ಭವತೋಽಜ್ಞಾನಮೇವ ಚ ||೧೭||

ಸತ್ತ್ವಾತ್—ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ; ಸೃಷ್ಟ್ಯಾಯತೇ—ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವು; ರಜಸಃ—ರಜೋಗುಣದಿಂದ; ಲೋಭಃ—ದುರಾಸೆಯು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಪ್ರಮಾದ—ಮತಿಭ್ರಮಣೆ; ಮೋಹೌ—ಮತ್ತು ಭ್ರಾಂತಿಯು; ತಮಸಃ—ತಮೋಗುಣದಿಂದ; ಭವತಃ—ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ; ಅಜ್ಞಾನಮ್—ಅಜ್ಞಾನವು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ.

ಅನುವಾದ

ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಲೋಭವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ, ಬಹು ಮೂರ್ಖತನ, ಹುಚ್ಚು ಮತ್ತು ಭ್ರಾಂತಿಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈಗಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬಹು ಹಿತಕರವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜವು ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಬೆಳೆದಾಗ ಜನರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುವರು. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ; ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟವಾಗಿ ನೋಡಲಾರರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಅವರು ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಾಣಿಯು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಂಭವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಇದು ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಹೊಣೆಗೇಡಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೊಣೆಗೇಡಿತನವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಇರಬೇಕು. ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ದೊರೆತಾಗ ಅವರು, ಎಲ್ಲ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸಮಾಧಾನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಜನರು ಸುಖವಾಗಿ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಜನತೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಅಚಲರಾದರೆ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧಿಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತು ರಜೋಗುಣ ತಮೋಗುಣಗಳಿಗೆ ಮುಡಿಪಾದರೆ ಶಾಂತಿಯಾಗಲೀ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಲೀ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಜನರು ಲೋಭಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವೂ, ತಕ್ಕಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಇದ್ದರೂ ಸುಖವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಮನಃಶಾಂತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನು ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸುಖವೇ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನ ಹಣ ಸಹಾಯಮಾಡಲಾರದು; ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವನು ಸತ್ವಗುಣಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕು. ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅಸುಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವನ ವೃತ್ತಿಯು ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಇರಲು, ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟೋ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನೂ, ಹಂಚಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ದುಃಖಕರವೇ. ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಹುಚ್ಚರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಯಾತನೆ ಪಟ್ಟು ಮಾದಕವಸ್ತುಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಭವಿಷ್ಯವು ತುಂಬ ಕತ್ತಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 18

ಊರ್ಧ್ವಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸತ್ತಸ್ಥಾ ಮಧ್ಯೇ ತಿಷ್ಠಂತಿ ರಾಜಸಾಃ |
ಜಘನ್ಯಗುಣವೃತ್ತಿಸ್ಥಾ ಅಧೋ ಗಚ್ಛಂತಿ ತಾಮಸಾಃ ||೧೮||

ಊರ್ಧ್ವಮ್—ಮೇಲಕ್ಕೆ; ಗಚ್ಛಂತಿ—ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ಸತ್ತಸ್ಥಾಃ—ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವರು; ಮಧ್ಯೇ—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ; ತಿಷ್ಠಂತಿ—ಇರುತ್ತಾರೆ; ರಾಜಸಾಃ—ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಇರುವವರು; ಜಘನ್ಯ —ಕೀಳು; ಗುಣ—ಗುಣದ; ವೃತ್ತಿಸ್ಥಾಃ—ವೃತ್ತಿಯ; ಅಧಃ—ಕೆಳಕ್ಕೆ; ಗಚ್ಛಂತಿ—ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ತಾಮಸಾಃ—ತಮೋಗುಣ ಉಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು.

ಅನುವಾದ

ಸತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿರುವವರು ಕ್ರಮೇಣ ಊರ್ಧ್ವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಏರಿಹೋಗುವರು. ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿರುವವರು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ತಾಮಸಗುಣದಲ್ಲಿರುವವರು ನರಕಲೋಕಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯುವರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕ ಮಂಡಲವೊಂದಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ವಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜೀವಿಯನ್ನು ಈ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಗುವುದು. ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತಲೋಕವೆಂದರೆ ಸತ್ವಲೋಕ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ. ಈ ವಿಶ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಜೀವನದ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಗಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ; ಆದರೆ ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಾದ ಸತ್ವಗುಣವು ನಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತರಬಲ್ಲದು.

ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಬೆರಕೆ ಇದೆ. ಅದು ಸತ್ವಗುಣ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಸದಾ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಆತ ರಾಜನಾಗಿ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಬೆರಕೆಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಆತ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಡಬಹುದು. ರಜೋಗುಣ ಅಥವಾ ತಮೋಗುಣದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಭೂಲೋಕದ ಜನರು ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಲಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರರು. ರಜೋಗುಣದ ಮನುಷ್ಯನು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚನಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳಾದ ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳುಮಟ್ಟದ ಗುಣ. ಮನುಷ್ಯನ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಕೆಳಗೆ ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಸರೀಸೃಪಗಳು, ಮರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಎಂಬತ್ತು ಲಕ್ಷ ಜೀವವರ್ಗಗಳಿವೆ. ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಈ ಅಸಹ್ಯಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಇಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ **ತಾಮಸಾಃ** ಎನ್ನುವ ಪದವು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. **ತಾಮಸಾಃ** ಪದವು, ಮೇಲಿನ ಗುಣಕ್ಕೇರದೆ ನಿರಂತರವೂ ತಾಮಸ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವವರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಭವಿಷ್ಯವು ಬಹು ಭಯಂಕರವಾದದ್ದು.

ತಾಮಸ ಮತ್ತು ರಾಜಸ ಗುಣಗಳ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸತ್ವಗುಣಕ್ಕೆ ಏರಲು ಒಂದು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳದ ಮನುಷ್ಯನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 19

ನಾನ್ಯಂ ಗುಣೇಭ್ಯಃ ಕರ್ತಾರಂ ಯದಾ ದ್ರಷ್ಟ್ವಾನುಪಶ್ಯತಿ |
ಗುಣೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪರಂ ವೇತ್ತಿ ಮದ್ಭಾವಂ ಸೋಽಧಿಗಚ್ಛತಿ ||೧೯||

ನ ಅನ್ಯಮ್—ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು; ಗುಣೇಭ್ಯಃ—ಗುಣಗಳಿಗಿಂತ; ಕರ್ತಾರಮ್—ಕರ್ತಾರನನ್ನು; ಯದಾ—ಯಾವಾಗ; ದ್ರಷ್ಟ್ವಾ—ದ್ರಷ್ಟಾರನು; ಅನುಪಶ್ಯತಿ—ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೋ; ಗುಣೇಭ್ಯಃ—ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳಿಗೆ; ಚ—ಮತ್ತು; ಪರಮ್—ಅತೀತನಾದವನು; ವೇತ್ತಿ—ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ; ಮತ್ ಭಾವಮ್—ನನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ; ಸಃ—ಅವನು; ಅಧಿಗಚ್ಛತಿ—ಏರುವನು.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತನಾದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಅರಿತಾಗ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯೋಗ್ಯ ಚೇತನದಿಂದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಸಾಧ್ಯ. ನಿಜವಾದ ಗುರು ಕೃಷ್ಣ; ಅವನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾದದ್ದು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರಿಂದ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವು ತಪ್ಪುದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ತನ್ನ ಐಹಿಕ ದೇಹ, ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ತಾನು ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ, ಹೇಗೆ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ — ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯ ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಜೀವಿಯು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಗುಣಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಆತನು ನಿಸ್ಸಹಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಆತನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಆತನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನ ಅವಕಾಶವಿರುವ ದಿವ್ಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೇರಬಹುದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳ ಕರ್ತೃವು ಜೀವಿ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವು ನಡೆಸುವ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಕರ್ಮ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಧಿಕಾರದ ನೆರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾರ. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ. ಈ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಆತನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢನಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾದವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದೆ. ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಾಣಬಲ್ಲವನ ಮೇಲೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಕ್ರಮೇಣ ನಿಂತು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 20

ಗುಣಾನೇತಾನತೀತ್ಯ ತ್ರೀನ್ ದೇಹೀ ದೇಹಸಮುದ್ಭವಾನ್ |

ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾದುಃಖೈರ್ವಿಮುಕ್ತೋಽಮೃತಮಶ್ನುತೇ ||೨೦||

ಗುಣಾನ್—ಗುಣಗಳನ್ನು; ಏತಾನ್—ಈ ಎಲ್ಲ; ಅತೀತ್ಯ—ದಾಟಿ; ತ್ರೀನ್—ಮೂರು; ದೇಹೀ—ದೇಹಿಯು; ದೇಹ—ಶರೀರದಿಂದ; ಸಮುದ್ಭವಾನ್—ಉತ್ಪನ್ನವಾದ; ಜನ್ಮ—ಹುಟ್ಟು; ಮೃತ್ಯು—ಮರಣ; ಜರಾ—ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪುಗಳ; ದುಃಖೈಃ—ದುಃಖಗಳಿಂದ; ವಿಮುಕ್ತಃ—ಮುಕ್ತನಾಗಿ; ಅಮೃತಮ್—ಅಮೃತವನ್ನು; ಅಶ್ನುತೇ—ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಜೀವಿಯು ಐಹಿಕ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಸಹಯೋಗವಿರುವ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಬಲ್ಲವನಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಅವನು ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದೇಹೀ ಎನ್ನುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಕ್ಕೆ 'ದೇಹವಿರುವ' ಎಂದರ್ಥ. ಈ ಐಹಿಕ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುನ್ನಡೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬಲ್ಲ. ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನಂತರ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಅವನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಆದರೆ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಸವಿಯಬಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯು ಐಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದದ್ದರ ಗುರುತು; ಇದನ್ನು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 21

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಕೈಂ ಲಿನ್ಯೈಸ್ತ್ರೀನ್ ಗುಣಾನೇತಾನತೀತೋ ಭವತಿ ಪ್ರಭೋ |
ಕಿಮಾಚಾರಃ ಕಥಂ ಚೈತಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ ಗುಣಾನತಿವರ್ತತೇ ||೨೧||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಕೈಃ—ಯಾವ; ಲಿನ್ಯೈಃ—ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ; ತ್ರೀನ್—ಮೂರು; ಗುಣಾನ್—ಗುಣಗಳನ್ನು; ಏತಾನ್—ಈ ಎಲ್ಲ; ಅತೀತಃ—ದಾಟಿದವನಾಗಿ; ಭವತಿ—ಇರುತ್ತಾನೆ; ಪ್ರಭೋ—ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೇ; ಕಿಮ್—ಏನು; ಆಚಾರಃ—ಆಚಾರವು; ಕಥಮ್—ಹೇಗೆ; ಚ—ಕೂಡ; ಏತಾನ್—ಈ; ತ್ರೀನ್—ಮೂರು; ಗುಣಾನ್—ಗುಣಗಳನ್ನು; ಅತಿವರ್ತತೇ—ದಾಟುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು — ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಭುವೇ, ಈ ಗುಣತ್ರಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವುವು? ಆತನು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ? ಅವನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರುತ್ತಾನೆ?

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತುಂಬ ಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಆಗಲೇ ಐಹಿಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ಎಂದು ಮೊದಲು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಆಗಲೇ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವನು

ಹೇಗೆ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ? ಮತ್ತು ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಯಾವುವು ಎನ್ನುವುದು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಅವು ನಿಯಂತ್ರಿತವೆ ಅಥವಾ ಅನಿಯಂತ್ರಿತವೆ? ಅನಂತರ ಅರ್ಜುನನು ದಿವ್ಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗವೇನು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರಲು ನೇರವಾದ ಮಾರ್ಗ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳಿದ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾದವು; ಪ್ರಭುವು ಅವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ 22-25

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಪ್ರಕಾಶಂ ಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ಮೋಹಮೇವ ಚ ಪಾಣ್ಡವ |
ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ಸಮ್ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ ನ ನಿವೃತ್ತಾನಿ ಕಾನ್ಷ್ಠತಿ ||೨೨||

ಉದಾಸೀನವದಾಸೀನೋ ಗುಣೈರ್ಯೋ ನ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ |
ಗುಣಾ ವರ್ತನ್ತ ಇತ್ಯೇವಂ ಯೋಽವತಿಷ್ಠತಿ ನೇನ್ಯತೇ ||೨೩||

ಸಮದುಃಖಸುಖಃ ಸ್ವಸ್ಥಃ ಸಮಲೋಷ್ಪಾಶ್ಮಕಾಞ್ಚನಃ |
ತುಲ್ಯಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯೋ ಧೀರಸ್ತುಲ್ಯನಿನ್ದಾತ್ಮಸಂಸ್ತುತಿಃ ||೨೪||

ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಸ್ತುಲ್ಯಸ್ತುಲ್ಯೋ ಮಿತ್ರಾರಿಪಕ್ಷಯೋಃ |
ಸರ್ವಾರಮ್ಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಗುಣಾತಿೇತಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||೨೫||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಪ್ರಕಾಶಮ್—ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು; ಚ—ಮತ್ತು; ಪ್ರವೃತ್ತಿಮ್—ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು; ಚ—ಮತ್ತು; ಮೋಹಮ್—ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು; ಏವ ಚ—ಕೂಡ; ಪಾಣ್ಡವ—ಪಾಂಡು ಪುತ್ರನೇ; ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ—ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸಮ್ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ—ಬೆಳೆದದ್ದನ್ನೂ ಕೂಡ; ನ—ಇಲ್ಲ; ನಿವೃತ್ತಾನಿ—ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯ ತಡೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ; ಕಾನ್ಷ್ಠತಿ—ಬಯಸುತ್ತಾನೆ; ಉದಾಸೀನವತ್—ಉದಾಸೀನನಂತೆ; ಆಸೀನಃ—ನೆಲೆಸಿ; ಗುಣೈಃ—ಗುಣಗಳಿಂದ; ಯಃ—ಯಾರು; ನ ವಿಚಾಲ್ಯತೇ—ವಿಚಲಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಗುಣಾಃ—ಗುಣಗಳು; ವರ್ತನ್ತೇ—ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ; ಇತಿ ಏವಮ್—ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು; ಯಃ—ಯಾರು; ಅವತಿಷ್ಠತಿ—ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ನ ಇನ್ಯತೇ—ತತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಸಮ—ಸಮಾನವಾಗಿ; ದುಃಖ—ದುಃಖದಲ್ಲಿ; ಸುಖಃ—ಸುಖದಲ್ಲಿ; ಸ್ವಸ್ಥಃ—ತಾನಿದ್ದು; ಸಮ—ಸಮನಾದ; ಲೋಷ್ಠ—ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆ; ಅಶ್ಮ—ಕಲ್ಲು; ಕಾಞ್ಚನಃ—ಚಿನ್ನ; ತುಲ್ಯ—ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವ; ಪ್ರಿಯ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ; ಅಪ್ರಿಯಃ—ಅಪ್ರಿಯಗಳು; ಧೀರಃ—ಸ್ಥಿರನು; ತುಲ್ಯ—ಸಮಾನವಾದ; ನಿನ್ದಾ—ನಿಂದೆ; ಆತ್ಮಸಂಸ್ತುತಿಃ—ತನ್ನ ಹೊಗಳಿಕೆಗಳುಳ್ಳವನು; ಮಾನ—ಗೌರವ; ಅಪಮಾನಯೋಃ—ಮತ್ತು ಅಗೌರವದಲ್ಲಿ; ತುಲ್ಯಃ—ಸಮಾನನು; ತುಲ್ಯಃ—ಸಮಾನನು; ಮಿತ್ರ—ಸ್ನೇಹಿತರ; ಅರಿ—ಶತ್ರುಗಳ; ಪಕ್ಷಯೋಃ—ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ; ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಆರಮ್ಭ—ಪ್ರಯತ್ನಗಳ; ಪರಿತ್ಯಾಗೀ—ತ್ಯಾಗಿಯು; ಗುಣ ಅತಿೇತಃ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತನು; ಸಃ—ಅವನು; ಉಚ್ಯತೇ—ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆಂದನು — ಪಾಂಡುವಿನ ಮಗನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಅವನು ಬೆಳಕು, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೋಹಗಳು ಇದ್ದಾಗ, ಅವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಮರೆಯಾದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಐಹಿಕ ಗುಣಗಳ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಅವನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ; ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಣ್ಣಿ, ಒಂದು ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ತುಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಿಯ ಅಪ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಮನೇ ಇರುತ್ತಾನೆ; ಹೊಗಳಿಕೆ ಮತ್ತು ತೆಗಳಿಕೆ, ಮಾನ ಮತ್ತು ಅಪಮಾನ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದು ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಐಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನು ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು ಮತ್ತು ಪ್ರಭುವು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲ, ಅವನು ಏನನ್ನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಐಹಿಕ ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಜೀವಿಯು ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಅವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಗಿದ್ದಾಗ ಐಹಿಕಗುಣಗಳ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಐಹಿಕ ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ತಟಸ್ಥನಾಗಿರಬೇಕು. ಆತನು ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬೇಕು; ಆಗ ಐಹಿಕ ದೇಹದೊಡನೆ ಅವನ ಏಕತ್ವ ಭಾವವು ತಂತಾನೆ ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಐಹಿಕ ದೇಹದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದಾಗ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದಾಗ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಐಹಿಕ ದೇಹದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಆತನು ಐಹಿಕ ದೇಹದ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದೇಹದೊಳಗಿನ ಐಹಿಕ ಗುಣಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಾಗಿ ಆತ್ಮವು ಇಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಹೇಗೆ ದೂರವಾಗುತ್ತಾನೆ? ಆತನಿಗೆ ದೇಹವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದೂ ಬೇಡ; ಅದರಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದೂ ಬೇಡ. ಹೀಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಭಕ್ತನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಲು ಅವನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು.

ಮಾನ, ಅಪಮಾನಗಳೆಂದು ಜನರು ಯಾವುದನ್ನು ಕರೆಯುವರೋ ಅವುಗಳು ಐಹಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಹುಸಿಮಾನಾಪಮಾನಗಳು ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವನೇ, ಅಪಮಾನ ಮಾಡುವನೇ ಎಂದು ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾವುದೇ ಐಹಿಕ ವಸ್ತುವು ಅದು ಕಲ್ಲಾಗಿರಲಿ, ಚಿನ್ನವಾಗಿರಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ತನ್ನ ಶತ್ರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತನಗೂ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳು ಅವನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ಏಳು ಬೀಳುಗಳ ಮತ್ತು ಕ್ಷೋಭೆಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗೊತ್ತು. ತನಗಾಗಿ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಅವನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಅವನು ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನಡತೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 26

ಮಾಂ ಚ ಯೋಽವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಸೇವತೇ |

ಸ ಗುಣಾನ್ ಸಮತೀತ್ಯತಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ||೨೬||

ಮಾಮ್—ನನಗೆ; ಚ—ಕೂಡ; ಯಃ—ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು; ಅವ್ಯಭಿಚಾರೇಣ—ತಪ್ಪದೇ; ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ; ಸೇವತೇ—ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ; ಸಃ—ಅವನು; ಗುಣಾನ್—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು; ಸಮತೀತ್ಯ—ಮೀರಿ; ಏತಾನ್—ಈ ಎಲ್ಲ; ಬ್ರಹ್ಮ ಭೂಯಾಯ—ಬ್ರಹ್ಮವೇದಿಕೆಗೆ ಏರಿದವನು; ಕಲ್ಪತೇ—ಆಗುವನು.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಪಮಾಡದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಕೂಡಲೇ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರುತ್ತಾನೆ; ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೇನು? ಇದು ಅರ್ಜುನನ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ. ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ, ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಇಂತಹ ಗುಣಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದರ

ಬದಲು ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಎಂದು ಹೆಸರು; ಹೀಗೆಂದರೆ ಸದಾ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಕಲ್ಪನೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಮ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣರಂತೆ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆತನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತ. ಕೃಷ್ಣನ ಯಾವುದೇ ರೂಪದ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ; ನಿತ್ಯಾನಂದ ಜ್ಞಾನಮಯ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಸರ್ವಶಕ್ತರು, ಸರ್ವಜ್ಞರು, ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದಿವ್ಯ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟ; ದೃಢಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಅಥವಾ ಅವನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ತೊಡಗಿದರೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಆಗಲೇ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾದವನು ಕೂಡಲೇ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಅತೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ತಾನು ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದನು, ಚಿನ್ನದ ಕಣಗಳು ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯ ಅಂಶಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಜೀವಿಗಳು ತನ್ನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶಗಳು ಎಂದು ಪ್ರಭುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಬಂಗಾರದ ಕಣಗಳು ಗುಣದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಗೆ ಸಮವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗಣಿಯಂತಿರುವ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಸಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಅರ್ಥ ಇದು. ಪ್ರಭು ಇದ್ದಾನೆ, ಭಕ್ತನಿದ್ದಾನೆ, ಪ್ರಭು-ಭಕ್ತರ ನಡುವಣ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿನಿಮಯವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಜೀವಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಶೇಷವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವಿನೊಡನೆ ಒಂದೇ ದಿವ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರ. ರಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಹಾಯಕನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಅಗತ್ಯವಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಅರ್ಹತೆ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಾನಾಗುವುದು, ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ಐಹಿಕ ಕಲ್ಮಷದ ಸೋಂಕಿನಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದು. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ **ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಪಿ ಏತಿ** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಾಗುವುದರ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆತ್ಮವಾಗಿ ನಿತ್ಯಬ್ರಹ್ಮನ ಗುರುತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 27

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹಮಮೃತಸ್ಯಾವ್ಯಯಸ್ಯ ಚ |

ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯೈಕಾನ್ತಿಕಸ್ಯ ಚ ||೨೭||

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ—ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಯು; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ—ಆಶ್ರಯವು; ಅಹಮ್—ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಅಮೃತಸ್ಯ—ಅಮೃತವಾದ; ಅವ್ಯಯಸ್ಯ—ಅವಿನಾಶಿಯಾದ; ಚ—ಕೂಡ;

ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ—ಶಾಶ್ವತವಾದ; ಚ—ಮತ್ತು; ಧರ್ಮಸ್ಯ—ಸ್ವರೂಪ ಸ್ಥಿತಿಯ; ಸುಖಸ್ಯ—ಸುಖದ; ಐಕಾನಿತ್ಯಸ್ಯ—ಅಂತಿಮವಾದ; ಚ—ಕೂಡ.

ಅನುವಾದ

ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅವಿನಾಶಿ, ಶಾಶ್ವತ; ಪರಮ ಸುಖವೇ ಅದರ ಸಹಜಸ್ಥಿತಿ. ನಾನು ಈ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಆಧಾರ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಅಮರತ್ವ, ಅವಿನಾಶಿತ್ವ, ನಿತ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸುಖ. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ದಿವ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಪ್ರಾರಂಭ. ಪರಮಾತ್ಮನು ದಿವ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟ ಮತ್ತು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ಪರಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಪರಮ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಶಕ್ತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರಭುವು ಅದಕ್ಕೆ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಪರ್ಶ. ಈ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬದ್ಧನಾದ ಜೀವಿಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಮೇಲೇರುತ್ತಾನೆ; ಕ್ರಮೇಣ ಅವನು ಪರಮ ಸತ್ಯದ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಬದುಕಿನ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಸಾಧನೆಯು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಐಹಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಬಯಸಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಯ ಬಹುದು. ಅನಂತರ ಅವನು ಕ್ರಮೇಣ ಪರಮಾತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಏರಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಏರಬಹುದು. ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದರ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ನಾಲ್ವರು ಕುಮಾರರು ಮೊದಲು ಪರಮ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಕ್ರಮೇಣ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ನೆಲೆಗೆ ಏರಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮನ್ ನಿರಾಕಾರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಚೆಗೆ ಏರಲಾರದವನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಬಿಡುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಹಂತಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಏರಿದರೂ, ಅವನಿಗೆ ಪರಮ ಪುರುಷನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಅವನು ಮುಂದೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬುದ್ಧಿ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ನೆಲೆಗೆ ಏರಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಬಿದ್ದುಬಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ವೇದದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — **ರಸೋ ವೈ ಸಃ ರಸಂ ಹಿ ಏವಾಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾನನ್ವೀ ಭವತಿ** "ಮನುಷ್ಯನು ಆನಂದದ ಭಂಡಾರವಾದ ಮತ್ತು ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅವನಿಗೆ ದಿವ್ಯಾನಂದವಾಗುತ್ತದೆ" (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು 2.7.1). ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ಆರು ಸಿರಿಗಳು ತುಂಬಿವೆ; ಭಕ್ತನು ಅವನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ಈ ಆರು ಸಿರಿಗಳ ವಿನಿಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಸನ ಸೇವಕನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಅರಸನಿಗೆ

ಸಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ, ಅವಿನಾಶಿ ಸುಖ ಮತ್ತು ಶಾಶ್ವತ ಬದುಕು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಶಾಶ್ವತತೆ ಅಥವಾ ಅವನ ಅವಿನಾಶಿತ್ವಗಳು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಆಗಲೇ ಇದನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ.

ಜೀವಿಯು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ್‌ನಾದರೂ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣತ್ರಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹವಾಸವು ಅವನನ್ನು ಸತ್ಯ, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸುವ ಬಯಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದರಿಂದ ಆತನು ಕೂಡಲೇ ದಿವ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ತಾನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅವನ ನೀತಿಬಾಹಿರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರವಣ, ಕೀರ್ತನ, ಸ್ಮರಣ ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಒಂಬತ್ತು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಭಕ್ತರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತಹ ಸಹವಾಸದಿಂದ, ಗುರುವಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸುವ ಐಹಿಕ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗುತ್ತದೆ; ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ದಿವ್ಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲೆಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಧಾನವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಕೊನೆಯ ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ತುಂಬ ಸರಳವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನು ಸದಾ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರಬೇಕು; ದೇವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು; ಪ್ರಭುವಿನ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹೂವುಗಳ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು; ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯ ಲೀಲೆಗಳ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು; ಪ್ರಭುವಿನ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರೊಡನೆ ಆತನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿನಿಮಯ ಇವನ್ನು ಕುರಿತು ಓದಬೇಕು. ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ, ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎಂಬ ದಿವ್ಯ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸದಾ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಭುವಿನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಭಕ್ತರ ಜಯಂತಿಗಳಂದು, ಅವರ ಅಂತರ್ಧಾನದ ಸ್ಮರಣೆಯ ದಿನಗಳಂದು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಐಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ವೈವಿಧ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲವನು ಗುಣದಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಮನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ "ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತ್ರಿಗುಣಗಳು" ಎಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಕ್ತಿವೇದಾಂತ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮುಗಿಯಿತು.